

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2013. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду. Для отримання додаткової інформації див. повне посилання на авторське право в кінці цього документу.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

КОЛИШНЯ П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА SAŠO GORGIEV ПРОТИ «КОЛИШНЬОЇ
ЮГОСЛАВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ МАКЕДОНІЇ»**

(Заява № 49382/06)

РІШЕННЯ
[Витяги]

СТРАСБУРГ

19 квітня 2012 року

*Це рішення є остаточним, але воно може підлягати редакційним
виправленням*

У справі Sašo Gorgiev проти «колишньої югославської республіки Македонії»

Європейський суд з прав людини (колишня п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Peer Lorenzen, *голова*,
Karel Jungwiert,
Mark Villiger,
Isabelle Berro-Lefèvre,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Ganna Yudkivska,
Julia Laffranque, *судді*,

та Claudia Westerdiek, *секретар секції*,

після наради за зачиненими дверима 27 березня 2012 року
виносить таке рішення, ухвалене того самого дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу розпочато за заявою (№ 49382/06) проти «колишньої югославської республіки Македонії», поданою до Суду на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянином Македонії паном Sašo Gorgiev (далі – заявник) 27 листопада 2006 року.

2. Заявника представляв пан P. Šilegov, адвокат, що практикує в м. Скоп'є. Уряд Македонії (далі – Уряд) був представлений Уповноваженим Уряду – пані R. Lazareska Gerovska.

3. Заявник стверджував, зокрема, що держава несе відповідальність за статтею 2 Конвенції за загрозливе для життя діяння, яке вчинив стосовно нього R.D., представник державної влади.

4. 5 жовтня 2009 року голова п'ятої секції вирішив повідомити про цю заяву Уряд і ухвалив розглянути її у першочерговому порядку відповідно до правила 41 Регламенту Суду. Було також вирішено розглядати питання прийнятності і щодо суті заяви одночасно (пункт 1 статті 29 Конвенції).

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5. Заявник, 1972 року народження, живе у м. Скоп'є.

А. Події, які передували справі

6. Заявник працював офіціантом у барі в м. Скоп'є. 6 січня 2002 року о 3 год. 50 хв. ранку резервіст поліції R.D. вистрілив у барі, влучивши в груди заявникові. Згідно з медичною довідкою від 12 вересня 2002 року, виданою Скоп'євським клінічним центром, заявника в «тяжкому стані» (*тешка општа состојба*) негайно госпіталізували до цієї установи. У довідці зазначено, що заявник зазнав таких тілесних ушкоджень: перелом правої ключиці і чотирьох ребер, пошкодження підключичної артерії, внутрішні крововиливи та ушкодження нервів плечового сплетення. Його праву руку паралізувало. Згідно з висновком заявник зазнав тяжких тілесних ушкоджень, які були загрозливими для життя і мали тривалі наслідки (*витална загрозеност и трајни последици*). Йому зробили дві операції; вдруге його прооперували у квітні 2002 року в Белградському клінічному центрі в Сербії.

В. Кримінальна справа стосовно R.D.

7. 27 березня 2003 року Скоп'євський суд першої інстанції (далі – суд першої інстанції) заочно визнав R.D. винним у вчиненні «тяжких злочинів проти загальної безпеки (*тешки дела против општата сигурност*)». Його було засуджено до двох років позбавлення волі. Заслухавши усні показання R.D., заявника і шести свідків та розглянувши інші речові докази, суд першої інстанції встановив, що R.D., перебуваючи у стані сп'яніння, ненавмисно натиснув на спусковий гачок своєї табельної зброї і влучив у заявника, який перебував у метрі від нього. Заявникові порекомендували заявити позовні вимоги про відшкодування шкоди в окремому цивільному провадженні. Рішення набуло законної сили 8 травня 2003 року.

8. R.D. почав відбувати покарання 6 червня 2008 року. 23 червня 2008 року, на клопотання R.D., суд першої інстанції відкрив провадження з перегляду справи. 12 березня 2009 року суд першої інстанції знову визнав R.D. винним і засудив його до двох років позбавлення волі з відстрочкою виконання вироку на чотири роки. Суду не надано інформації про те, чи було це рішення оскаржене до апеляційного суду і чи набрало воно законної сили.

С. Розгляд цивільної справи за позовом про відшкодування шкоди

9. 11 листопада 2002 року заявник, інтереси якого представляв пан P. Šilegov, звернувся до суду з цивільним позовом проти Міністерства внутрішніх справ (далі – міністерство), вимагаючи відшкодування

матеріальної і моральної шкоди, заподіяної пораненням, яке він отримав внаслідок дій R.D. Він стверджував, що відповідальність має нести держава, з огляду на той факт, що на момент, коли R.D. вистрілив у нього в барі, R.D. повинен був нести службу у відділку поліції. R.D. застосував свою табельну зброю і був у форменому одязі. Він вимагав відшкодування моральної шкоди в розмірі 28 000 000 македонських динарів та відшкодування матеріальної шкоди в розмірі 208 480 македонських динарів (це – сума витрат, понесених ним на своє лікування).¹

10. Скоп'євський суд першої інстанції п'ять разів відкладав розгляд справи, а потім, 12 грудня 2003 року, відмовив заявникові у задоволенні позову, вирішивши, що міністерство не має необхідної компетенції відповідати за позовом про відшкодування шкоди, заподіяної заявникові діями R.D., який, будучи резервістом поліції, вважався державним службовцем. Суд встановив, що у проміжок часу з 7 год. 30 хв. вечора 5 січня 2002 року до 7 год. 30 хв. ранку 6 січня 2002 року R.D. чергував у відділку поліції в м. Скоп'є. Йому було доручено відстояти на варті (*службена задача – стража*) з 12 години до 1 години ночі та з 6 години до 7 години ранку 6 січня 2002 року. Після 1 години ночі 6 січня 2002 року, замість того, щоб повернутися до відділку поліції, R.D. за власною ініціативою вирушив до бару, не повідомивши про це свого начальника або його заступника. Він був у форменому одязі і мав при собі табельну зброю. У барі, у присутності інших відвідувачів, він, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, дістав рушницю і вистрілив у заявника, який стояв перед ним на відстані 1,5 метрів. Суд визнав, що внаслідок діяння, яке вчинив R.D., заявник зазнав шкоди. Однак, суд зазначив, що згідно зі статтею 157 закону про обов'язки (див. пункт 17 нижче) відповідальність покладатиметься на міністерство у разі, якщо

«(...) задоволені певні умови: якщо шкода спричинена посадовою особою (*овластено службено лице*), якщо шкоду зазнала фізична або юридична особа і, зокрема, якщо шкода заподіяна посадовою особою при виконанні нею своїх службових обов'язків. Крім того, заподіяна шкода має бути результатом незаконних дій. Відповідач (держава) нестиме відповідальність лише в разі, якщо шкоду заподіяно під час виконання службових обов'язків або у зв'язку з їх виконанням. Дії вважатимуться вчиненими при виконанні посадовою особою свого службового обов'язку, якщо вони є частиною виконуваних нею функцій (*функција*). Йдеться про дії, що завдали шкоди, які відповідна особа вчинила, діючи в офіційній якості у службовий час і в рамках виконання своїх службових обов'язків. Шкода може бути заподіяна не при виконанні службових обов'язків, але тоді має існувати причинний зв'язок з виконанням службового обов'язку або із самим обов'язком; (...) у цій справі, перебуваючи у барі, R.D. діяв не як посадова особа, (...) тому шкоду заподіяно не у зв'язку з виконанням обов'язків, покладених на R.D. міністерством, навіть незважаючи на те, що на момент, коли

---

1. Приблизно 455 300 євро і 3 390 євро.

її було заподіяно, R.D. повинен був перебувати на службі. Хоча діяння було вчинено у службовий час, у момент та у місці його вчинення R.D. не діяв в офіційній якості, але діяв як приватна особа; він був у форменому одязі і застосував свою табельну зброю. R.D. несе відповідальність за вчинене діяння та заподіяну шкоду. Причинного зв'язку між його діянням і його службовими обов'язками немає (...)

Той факт, що [R.D.] був у форменому одязі і застосував свою табельну зброю, сам по собі не означає, що він діяв як посадова особа. R.D. застосував свою зброю не у зв'язку з виконанням своїх службових обов'язків, але як відвідувач бару (...)

На момент, коли було заподіяно цю шкоду, R.D., як резервіст поліції, був дорослою людиною, навченою застосуванню зброї. Відповідач, як власник цієї зброї, звільнюється – відповідно до статті 163(2) закону про обов'язки – від відповідальності з огляду на те, що заподіяна шкода є виключно результатом непередбачуваних дій його співробітника, наслідки яких неможливо було ані попередити, ані усунути».

11. Суд дійшов висновку, що у заявника залишається право вимагати відшкодування шкоди за рахунок R.D. відповідно до статті 141 закону про обов'язки (див. пункт 16 нижче).

12. 3 березня 2004 року заявник подав апеляцію, аргументуючи її тим, що міністерство має нести відповідальність за дії R.D., оскільки той вчинив їх під час несення служби, був у форменому одязі і застосував свою табельну зброю. Заявник доводив, що відповідальність покладається на міністерство з огляду на положення статті 103 закону про працевлаштування (див. пункт 20 нижче), згідно з якою міністерство може вимагати відшкодування шкоди за рахунок R.D. Нарешті, посилаючись на те, що травми призвели до необоротного паралічу його правої руки, заявник стверджував, що внаслідок інциденту він зазнав непоправної шкоди.

13. 27 квітня 2004 року Скоп'євський апеляційний суд відхилив апеляцію заявника, не знайшовши підстав для відступу від висновку нижчестоящего суду про те, що дії R.D. у барі не були пов'язані з виконанням ним своїх службових обов'язків співробітника поліції. Суд також вирішив, що у момент, коли R.D. вистрілив у заявника, він діяв не як співробітник поліції і не був при виконанні службових обов'язків. Отже, жодної відповідальності міністерство не несе. Суд підтвердив право заявника вимагати від R.D. відшкодування шкоди.

14. 21 липня 2004 року заявник подав касаційну скаргу (*ревизија*) до Верховного Суду, аргументуючи свою позицію, зокрема, тим, що апеляційний суд не дослідив його доводів щодо відповідальності міністерства відповідно до закону про працевлаштування.

15. 31 травня 2006 року Верховний суд відхилив касаційну скаргу заявника на таких самих підставах, що були наведені в рішеннях нижчестоящих судів.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО І ПРАКТИКА

A. Закон про обов'язки

16. Стаття 141 закону про обов'язки встановлює загальний принцип регулювання питань відшкодування шкоди в цивільному судочинстві.

17. Стаття 157 передбачає, що роботодавець несе відповідальність за шкоду, заподіяну працівником при виконанні ним своїх службових обов'язків або у зв'язку з виконанням таких обов'язків. Потерпілий може вимагати відшкодування шкоди безпосередньо від працівника, якщо шкоду заподіяно ним навмисно. Роботодавець може вимагати від працівника відшкодування присудженої потерпілому компенсації, якщо працівник заподіяв шкоду навмисно або з необережності.

18. Згідно зі статтею 160 власник небезпечного предмета (*опасен предмет*) несе відповідальність за будь-яку спричинену ним шкоду.

19. Стаття 163 (2) передбачає, що власник небезпечного предмета може бути звільнений від відповідальності, якщо може бути доведено, що шкоду спричинено виключно внаслідок непередбачуваних дій потерпілого або третьої особи, наслідки яких неможливо було попередити або усунути.

B. Закон про працевлаштування 1993 року

20. Згідно зі статтею 103 Закону про працевлаштування 1993 року (у редакції, чинній на той час) роботодавець несе відповідальність за будь-яку шкоду, заподіяну працівником при виконанні ним своїх службових обов'язків або у зв'язку з їх виконанням. Роботодавець може вимагати від працівника відшкодування відповідної компенсації, якщо працівник заподіяв шкоду навмисно або з необережності.

C. Закон про органи внутрішніх справ (офіційний вісник № 19/1995)

21. Стаття 24 закону про органи внутрішніх справ (у редакції, чинній на той час) визначає, які працівники вважаються державними службовцями.

22. Згідно зі статтею 26 державні службовці зобов'язані виконувати свої службові обов'язки постійно, незалежно від того, чи вони на службі, чи поза службою.

23. В умовах війни чи надзвичайного стану міністерство може призвати резервістів з метою забезпечення громадської безпеки і запобігання масовим заворушенням (стаття 45(2) закону про органи внутрішніх справ). Резервісти можуть бути призвані для проходження навчання або практики. Під час проходження служби резервісти

вважаються державними службовцями у значенні статті 24 цього закону (стаття 46).

(...)

III. ВІДПОВІДНЕ МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

A. Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку, прийняті 27 серпня — 7 вересня 1990 року в Гавані (Куба) восьмим Конгресом Організації Об'єднаних Націй з попередження злочинності та поведження з правопорушниками (далі — Основні принципи)

25. Стаття 11 Основних принципів передбачає, зокрема, що:

«Норми і положення про застосування вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку включають керівні принципи, які:

а) визначають обставини, за яких посадові особи з підтримання правопорядку уповноважені носити вогнепальну зброю (...)

б) забезпечують, щоб вогнепальна зброя застосовувалася лише за відповідних обставин та у спосіб, що дозволяє зменшити ризик спричинення надмірної шкоди;

(...)

д) регулюють питання контролю, зберігання та видачі вогнепальної зброї, а також визначають процедури забезпечення підзвітності посадових осіб з підтримання правопорядку за видані їм вогнепальну зброю та боєприпаси».

B. Рекомендація Rec(2001)10 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо Європейського кодексу поліцейської етики (далі — Кодекс)² та пояснювальна записка до Рекомендації

26. Стаття 37 Кодексу передбачає, що «поліція може застосовувати силу лише у разі крайньої необхідності і лише мірою, необхідною для досягнення законних цілей».

27. У коментарі до статті 37 Кодексу зазначається, зокрема, таке:

«(...) Неможливо переоцінити важливість комплектування поліції відповідними кадрами, а також їх підготовки (...)»

---

2. Прийнята 19 вересня 2001 року на 765-му засіданні заступників міністрів.

ЩОДО ПРАВА

I. СКАРГА ПРО ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 2 КОНВЕНЦІЇ

28. Посилаючись на статтю 2 Конвенції, заявник скаржився, що він постраждав унаслідок загрозливого для життя діяння, яке вчинив R.D., представник державної влади. Він також скаржився на підставі статті 6, що національні суди не визнали відповідальність держави. Будучи інстанцією, яка самостійно дає юридичну кваліфікацію фактам у справі (див. рішення у справі *Akdeniz проти Туреччини*, № 25165/94, § 88, від 31 травня 2005 року), Суд вважає, що доводи заявника за цим пунктом порушують питання лише за статтею 2 Конвенції, яка передбачає:

«1. Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.

2. Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили:

- а) для захисту будь-якої особи від незаконного насильства;
- б) для здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою;
- в) при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання».

A. Щодо прийнятності

1. Застосовність статті 2 Конвенції

29. Суд передусім зазначає, що, як виявилось, сила, застосована до заявника, не призвела до його смерті. Це не виключає розгляду скарги заявника за статтею 2 Конвенції. Насправді, раніше Суд вже розглядав подані за цією статтею скарги потерпілих, які, як стверджувалося, постраждали від дій, що не призвели до їхньої загибелі (див. рішення у справі *Makaratzis проти Греції* [ВП], № 50385/99, §§ 49-55, ECHR 2004-XI; рішення у справі *Osman проти Сполученого Королівства* від 28 жовтня 1998 року, §§ 115-22, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VIII; і рішення у справі *Yaşa проти Туреччини* від 2 вересня 1998, §§ 92-108, *Reports* 1998-VI).

(...)

В. Щодо суті

1. Доводи сторін

34. Заявник наполягав, що держава повинна нести відповідальність за незаконні дії R.D. Відповідальність R.D. за кримінальним законом не звільняє державу від відповідальності у зв'язку зі шкодою, яку R.D. спричинив під час несення служби. Рішення суду першої інстанції, текст якого надав Уряд (...), є ще вагомішим свідченням помилкового застосування відповідного закону національними судами.

35. Уряд доводив, що R.D. не мав наміру убивати заявника. Це було встановлено під час провадження в порушеній проти нього кримінальній справі (див. пункт 7 вище). Водночас Уряд погодився з тим, що тяжкість отриманих травм є ознакою того, що заявник зазнав поганого поводження, яке може підпадати під дію статті 3 Конвенції, але доводив, що держава не несе відповідальності за цією статтею з точки зору її матеріально-правової вимоги. Питання про її відповідальність вичерпане за результатами провадження у кримінальній справі, яке завершилося засудженням і покаранням R.D. Позов заявника був відхилений цивільними судами трьох інстанцій, які визнали, що відповідальність не можна покладати на державу, оскільки немає причинного зв'язку між діями R.D. та його службовими обов'язками. З цього приводу Уряд наголошував, що на момент вчинення цих дій R.D. вже залишив свій пост у службовий час без дозволу свого начальства. Інцидент стався після того, як він вже виконав свої службові обов'язки, а саме – відстояв чергову зміну. У барі він не здійснював будь-яких функцій у рамках виконання своїх службових обов'язків чи у зв'язку з їх виконанням. Як було встановлено національними судами, він діяв радше як приватна особа.

2. Оцінка Суду

а) Застосовність статті 2 Конвенції

36. Згідно з практикою Суду, фізичне жорстоке поводження з боку представників державної влади може мати ознаки порушення статті 2 Конвенції лише за виняткових обставин. Насправді, предметом спору у цьому розгляді за Конвенцією не є питання про кримінальну відповідальність відповідних осіб. Однак, на додаток до інших факторів, міра, якою було застосовано силу, і вид застосованої сили, а також намір і мета її застосування можуть також бути значущими факторами, які необхідно враховувати при визначенні того, чи підпадають у даному випадку діяння представників державної влади, що спричинили шкоду здоров'ю особи, але не призвели до її смерті як такої, під дію гарантій статті 2 Конвенції, якщо брати до уваги предмет і мету цієї статті. Майже у всіх випадках, коли особа зазнала нападу

або жорстокого поводження з боку співробітників поліції чи військовослужбовців, її скарги, скоріш за все, мають розглядатися за статтею 3 Конвенції (див. згадане вище рішення у справі *Makaratzis*, § 51, і рішення у справі *Ihan проти Туреччини* [ВП], № 22277/93, § 76, ECHR 2000-VII).

37. Як видно з фактів, установлених національними судами у цій справі, R.D. вистрілив у заявника, влучивши йому у праву половину грудної клітки. Суд погоджується з аргументом Уряду про те, що R.D. – як це було встановлено – не мав наміру вбивати заявника. Водночас Суд зауважує, що заявникові просто пощастило, що його не було вбито. У зв'язку з цим Суд надає ваги тому фактові, що R.D. вистрілив у заявника з рушниці впритул (на відстані 1 – 1,5 м від нього, див. пункти 7 – 10 вище). Заявник зазнав тяжких травм, які загрожували його життю. Це призвело до того, що він став інвалідом. Його негайно госпіталізували і двічі оперували. Тяжкість його травм не є предметом спору між сторонами.

38. Беручи до уваги зазначені вище обставини, Суд доходить висновку, що, незалежно від того, чи справді R.D. мав намір вбити його, чи не мав, заявник став жертвою поведінки, яка, за самим своїм характером, поставила його життя під загрозу, хоча, як виявилось, він і вижив. Отже, стаття 2 застосовна до цієї справи.

б) Безпосередня відповідальність держави за статтею 2 Конвенції

і) Загальні принципи

39. Суд повторює, що стаття 2, яка захищає право на життя і визначає обставини, за яких позбавлення життя може бути виправдано, є одним із найфундаментальніших положень Конвенції, відступ від якого не дозволяється (див. рішення у справі *Velikova проти Болгарії*, № 41488/98, § 68, ECHR 2000-VI).

40. Враховуючи важливість гарантій статті 2 в демократичному суспільстві, Суд повинен піддати скарги про порушення цієї статті найретельнішому аналізу, враховуючи не лише дії представників державної влади, які фактично застосували таку силу, але також всі супутні обставини (див. рішення у справі *McCann та інші проти Сполученого Королівства* від 27 вересня 1995 року, § 150, серія A, № 324).

41. Стаття 2 стосується не лише випадків смерті, що сталася внаслідок застосування сили представниками державної влади, але (у першому реченні першого пункту цієї статті) також встановлює позитивне зобов'язання держави вживати відповідних заходів для захисту життя тих, хто перебуває під її юрисдикцією (див. згадане вище рішення у справі *Makaratzis*, § 57).

42. Це позитивне зобов'язання означає, перш за все, основний обов'язок держави з впровадження системи правового та адміністративного регулювання, яка має забезпечувати здійснення ефективних запобіжних заходів. Така система має включати нормативні акти, призначені для регулювання питань, пов'язаних з особливостями певних видів діяльності, зокрема, з урахуванням рівня потенційного ризику для людського життя. Держава повинна проявляти надзвичайну ретельність і визначити обмежений перелік обставин, за яких посадові особи з підтримання правопорядку можуть застосовувати вогнепальну зброю (див. рішення у справі *Abdullah Yilmaz проти Туреччини*, № 21899/02, §§ 56 і 57, від 17 червня 2008 року, та згадане вище рішення у справі *Makaratzis*, § 59).

43. Беручи до уваги свою практику, Суд вважає, що обов'язок держави забезпечувати захист права на життя слід також розглядати як такий, що вимагає вжиття розумних заходів для забезпечення безпеки людей у громадських місцях, а також функціонування ефективної і незалежної судової системи, завдяки якій – у випадках спричинення серйозної травми або смерті – можна скористатися правовими засобами, що уможливлюють встановлення фактів, притягнення до відповідальності винних осіб та надання відповідного відшкодування потерпілому (див. рішення у справі *Ciechońska проти Польщі*, № 19776/04, § 67, від 14 червня 2011 року).

44. Однак трактування позитивного зобов'язання має бути таким, що не покладає надмірного тягаря на органи влади, враховуючи при цьому, зокрема, непередбачуваність людської поведінки та оперативність вибору, який має робитися з погляду пріоритетів і ресурсів (див. рішення у справі *Keenan проти Сполученого Королівства*, № 27229/95, § 90, ECHR 2001-III, і рішення у справі *A. та інші проти Туреччини*, № 30015/96, §§ 44-45, від 27 липня 2004 року). Зокрема, вибір засобів для забезпечення дотримання позитивних зобов'язань за статтею 2 є, у принципі, питанням, яке Договірні держави вирішують у межах свого поля розсуду. Існують різні засоби забезпечення прав, закріплених у Конвенції, і навіть якщо держава не вдалася до певного передбаченого національним законом засобу, у неї все ж залишається можливість виконати своє позитивне зобов'язання за допомогою інших засобів (див. згадане вище рішення у справі *Ciechońska*, § 65, і рішення у справі *Fadeyeva проти Росії*, № 55723/00, § 96, ECHR 2005-IV).

ii) Застосовність викладених вище принципів до цієї справи

45. Суд бере до уваги конкретні обставини, за яких R.D. вистрілив у заявника. З цього приводу він зазначає, що на час подій у справі R.D. був резервістом поліції і, отже, мав статус представника державної влади. Це підтвердили цивільні суди (див. пункт 10 вище) і це

узгоджується з положеннями статті 46 чинного на той час закону про органи внутрішніх справ (див. пункт 23 вище). У час, коли стався інцидент, а саме у ніч з 5 на 6 січня 2002 року, R.D. ніс чергування у відділку поліції, де мав відстояти чергові зміни тривалістю в одну годину, які починалися о півночі (5 січня 2002 року) і о 6 годині ранку (6 січня 2002 року). О 1 годині ночі 6 січня 2002 року, після закінчення своєї чергової зміни, він, не повідомивши своїх начальників, покинув відділок і вирушив до бару. Він був у форменому одязі і мав при собі табельну зброю. Того ж ранку, о 3 год. 50 хв., він вистрілив зі своєї зброї і влучив заявникові у груди. Суд визнав R.D. (спочатку заочно) винним у вчиненні з необережності тяжкого злочину проти загальної безпеки і засудив його до двох років позбавлення волі. За результатами перегляду справи він знову був визнаний винним і засуджений до позбавлення волі з відстрочкою виконання вироку (див. пункти 7 і 8 вище). Заявникові порекомендували заявити позовні вимоги про відшкодування шкоди в окремому цивільному провадженні.

46. Звернувшись до національних судів з цивільним позовом, заявник просив їх визнати відповідальність держави за заподіяну йому шкоду. Суди відхилили позов, мотивуючи своє рішення тим, що держава не має необхідної компетенції відповідати за таким позовом, оскільки R.D. діяв не як посадова особа, а як приватна, і що шкоду було заподіяно не під час виконання ним своїх службових обов'язків і не у зв'язку з їх виконанням.

47. Суд повторює, що згідно з його практикою держава несе безпосередню відповідальність за акти насильства, вчинені співробітниками поліції при виконанні ними своїх службових обов'язків (див. рішення у справі *Krastanov проти Болгарії*, № 50222/99, § 53, від 30 вересня 2004 року). Слід визнати відмінність цієї справи від згаданої вище справи *Krastanov*, оскільки ця справа стосується загрозливого для життя діяння, вчиненого представником державної влади не при виконанні ним своїх службових обов'язків.

48. Щоб встановити, чи можна покласти на державу відповідальність за незаконні дії представників державної влади, вчинені не при виконанні ними своїх службових обов'язків, Суд має оцінити всю сукупність обставин справи і враховувати характер та обставини відповідної поведінки.

49. У зв'язку з цим Суд бере до уваги той факт, що інцидент стався у службовий час R.D. Немає сумнівів у тому, що на той момент часу R.D. повинен був бути на службі у відділку поліції. Він покинув своє місце служби без дозволу своїх начальників і, перебуваючи у стані сп'яніння, вчинив небезпечне діяння, поставивши життя заявника під загрозу. Сторони не заперечували того факту, що він вчинив таким чином грубе порушення правил несення служби, що й призвело до зазначеного інциденту. R.D. був одягнений у форму, коли стріляв у

заявника. За таких обставин те, що люди сприймали його як представника правоохоронних органів, не було позбавлено підстав. Крім того, він вистрілив у заявника зі своєї табельної зброї, яку йому видали органи влади.

50. Суд погоджується з тим, що органи влади об'єктивно не були у змозі передбачити непокору R.D. та його подальшу поведінку у барі. Однак Суд наголошує, що держава зобов'язана запровадити й суворо застосовувати систему належних та ефективних запобіжних заходів проти неправомірного застосування її службовцями (зокрема, тимчасово мобілізованими резервістами) зброї, яку їм видано у зв'язку з виконанням ними своїх службових обов'язків. Уряд не повідомив Суд про чинні нормативно-правові акти, що регулюють такі питання. З цього приводу Суд посилається на статтю 26 закону про органи внутрішніх справ, згідно з якою представники державної влади – одним з яких був і R.D. – повинні були виконувати свої службові обов'язки «постійно, незалежно від того, чи вони на службі, чи поза службою». Немає сумніву, що дія цього положення має очевидну користь для суспільства, але водночас така вимога також пов'язана з певними потенційними ризиками. Оскільки такі представники державної влади, як співробітники поліції, постійно перебувають при виконанні службових обов'язків, для здійснення таких обов'язків вони завжди повинні мати при собі табельну зброю.

51. Крім того, Суд нагадує, що держави мають встановити для своїх систем правоохоронних органів високі професійні стандарти і забезпечити, щоб особи, які служать у таких органах, відповідали встановленим вимогам (див., *mutatis mutandis*, згадане вище рішення у справі *Abdullah Yilmaz*, §§ 56-57). Зокрема, при оснащенні поліцейських сил вогнепальною зброєю слід не лише подбати про відповідну спеціальну підготовку особового складу, але також про особливо ретельну перевірку співробітників при допуску їх до носіння такої зброї.

52. У справі, що розглядається, Уряд не повідомив Суд про те, чи перевіряли якимсь чином національні органи влади придатність R.D. до служби в поліції та його здатність носити зброю. За цих обставин Суд вважає, що загрозливе для життя діяння, яке R.D. вчинив у барі, слід поставити в провину державі-відповідачу.

53. Звернення заявника з позовом проти держави послужило відповідним засобом юридичного захисту, за допомогою якого мала бути визнана її відповідальність за дії R.D., які призвели до порушення прав заявника за статтею 2 Конвенції. Те, що він не домігся відшкодування від R.D., не є вирішальним фактором, оскільки мета його позову, як і поданої до Суду заяви, полягала в тому, щоб визнати відповідальність саме держави.

54. З огляду на викладене вище, Суд (...) доходить висновку, що мало місце порушення матеріально-правової вимоги статті 2 Конвенції.

55. Суд позбавлений необхідності визначати, чи дотримала держава свого процесуального зобов'язання за статтею 2 Конвенції, оскільки заявником не було заявлено відповідної конкретної скарги.

(...)

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

62. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

A. Шкода

63. Заявник вимагав відшкодування матеріальної шкоди в розмірі 3 390 євро. Ця вимога стосувалася медичних витрат, пов'язаних з його лікуванням. На підтвердження своєї вимоги він надав копії відповідних рахунків. Він також вимагав 455 300 євро на відшкодування моральної шкоди, спричиненої болем, почуттям страху, зниженням працездатності і каліцтвом, яких він зазнав внаслідок отриманих трав. Обидві суми відповідають сумам відшкодування, які він заявляв у своєму цивільному позові (див. пункт 9 вище). Крім того, він вимагав присудження йому відшкодування в розмірі 10 000 євро у зв'язку зі стверджуваним порушенням статті 2 та 10 000 євро у зв'язку зі стверджуваною відмовою у праві на справедливий судовий розгляд.

64. Уряд оспорував ці вимоги, посиляючись на відсутність причинного зв'язку між заподіяною шкодою і стверджуваними порушеннями. Щодо вимоги відшкодування матеріальної шкоди, Уряд повідомив, що заявник не заявляв вимог про відшкодування такої шкоди за рахунок R.D. як виконавця злочину, який несе безпосередню відповідальність за спричинену шкоду. Що стосується вимоги про відшкодування моральної шкоди, то Уряд зауважив, що ця вимога не підтверджена доказами. Те ж саме стосується і його вимог про відшкодування стверджуваних порушень статей 2 і 6. Нарешті, Уряд доводив, що при цьому має враховуватися рівень життя в колишній югославській республіці Македонія і що констатація порушення Конвенції буде достатньою справедливою сатисфакцією.

65. Суд вважає, що заявлена вимога про відшкодування матеріальної шкоди стосується медичних витрат, понесених заявником безпосередньо внаслідок поранення, яке заподіяв йому R.D. Беручи до

уваги підтверджувальні документи і той факт, що Уряд не оспорив зазначену в них суму, Суд присуджує відшкодування цієї шкоди в повному розмірі заявленої вимоги.

66. Суд також визнає, що заявник зазнав моральної шкоди, яку неможливо компенсувати лише констатацією порушення статті 2 Конвенції. Керуючись принципом справедливості, Суд присуджує заявникові відшкодування за цим пунктом у розмірі 12 000 євро, з відшкодуванням будь-якого податку в разі його стягнення.

(...)

НА ЦИХ ПІДСТАВАХ СУД ОДНОГОЛОСНО:

(...)

2. *Постановляє*, що стаття 2 Конвенції застосовна до цієї справи;

(...)

5. *Постановляє*, що мало місце порушення статті 2 Конвенції;

6. *Постановляє*:

а) що упродовж трьох місяців від дня, коли це рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна виплатити заявникові нижченаведені суми відшкодування, які мають бути конвертовані у національну валюту держави-відповідача за курсом, чинним на день здійснення платежу:

i) 3 390 (три тисячі триста дев'яносто) євро (з відшкодуванням будь-якого податку в разі його стягнення) – на відшкодування матеріальної шкоди, і

ii) 12 000 (дванадцять тисяч) євро (з відшкодуванням будь-якого податку в разі його стягнення) – на відшкодування моральної шкоди;

б) що з часу закінчення згаданого вище тримісячного строку і до моменту розрахунку на зазначені вище суми нараховуватимуться прості відсотки у розмірі граничної позичкової ставки Європейського Центрального Банку, чинної у період невиклати, плюс три відсоткові пункти;

(...)

Учинено англійською мовою і повідомлено письмово 19 квітня 2012 року, відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Claudia Westerdiek
Секретар

Peer Lorenzen
Голова

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2013.

Офіційними мовами Європейського суду з прав людини є англійська та французька мови. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду; також Суд не несе жодної відповідальності за його якість. Його можна завантажити з бази рішень Європейського суду з прав людини HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) або з будь-яких інших баз даних, в яких Суд його також розмістив. Його можна відтворювати в некомерційних цілях за умови, що будуть зазначені повна назва справи та посилання на авторське право і Цільовий фонд «Права людини». Для використання будь-якої частини цього перекладу в комерційних цілях слід звертатися за наступною адресою: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int.